

*Pirminis projekto variantas. 2020-08-25
Bus pildoma/koreguojama
Tekstas neredaguotas*

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų
bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001
„Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

Socialinis ugdymas. Pradinis (1-4 klasė)

Turint klausimų kreiptis į Nijolę Selvestravičiūtę Grybovieneę elektroniniu paštu nijole.gryboviene@nsa.smm.lt

Projektą rengia: Linas Jašinauskas
Renata Bernotienė

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas
Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001 „Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

Dalyko paskirtis

Socialinis ugdymas skirtas padėti mokiniams plėtoti pozityvų santykį su savimi, kitais žmonėmis, gyventi ir veikti demokratinėje visuomenėje, sparčiai besikeičiančioje daugiakultūrinėje aplinkoje. Mokinys pagal savo galias ir gebėjimus formuojasi požiūrį į pasaulį, jame vykstančius reiškinius, procesus, nagrinėja praeitį, analizuoja dabartį, projektuoja ateitį. Šiam požiūriui formuoti didelę įtaką turi nuolat besikeičianti aplinka, bendraamžių ir suaugusiųjų požiūris į pasaulį, jo reiškinius ir procesus, technologijos, medijos. Pažįstant artimiausią socialinę, kultūrinę, gamtinę aplinką vaikui svarbu ugdytis gebėjimus, įgalinančius suprasti žmones, jų santykius, pažinti jį supantį pasaulį ir jame atsakingai veikti savarankiškai bei drauge su kitais.

Siekama, kad socialinio ugdymo sritis pradinio ugdymo pakopoje apimtų aktualų ir prasmingą turinį, padedantį mokiniui pažinti save kaip asmenį, kaip šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės narį, suprasti, kad praeities įvykiai, reiškiniai ir procesai veikia šalies ir jos piliečių dabartį ir ateitį, pažinti demokratinės visuomenės procesus ir atsakingai veikti pagal galimybes keičiant artimiausią aplinką.

Tikslas

Siekama, kad mokiniai įgytų bendrą supratimą apie žmonių gyvenimą socialinėje, kultūrinėje, gamtinėje aplinkoje, suvoktų joje vykstančius reiškinius ir procesus, jų kaitą laike ir erdvėje, ugdytųsi vertybines nuostatas bei gebėjimus, būtinus aktyviai, prasmingai ir atsakingai veikti kartu su kitais sprendžiant kasdienio gyvenimo bei artimiausios aplinkos problemas.

Uždaviniai

Siekiant socialinio ugdymo tikslo, mokiniai:

pažindami artimiausią socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką mokosi naudotis įvairiais šaltiniais, jais remiantis išsakyti ir pagrįsti savo nuomonę apie žmonių gyvenimą praeityje, dabartyje ir ateityje;

plėtoja gebėjimus stebėti, tyrinėti artimiausią aplinką bei suprasti save ir kitus žmones, bendraamžių grupėje, bendruomenėje, bendrauti ir bendradarbiauti, būti tolerantiškam, konstruktyviai spręsti iškilančias problemas;

artimiausioje aplinkoje mokosi pastebėti bendruomeniškumo, demokratiškos principų raišką, suprasti piliečio teises ir pareigas, jomis vadovautis priimant sprendimus ir veikiant bendruomenėje;

ugdosi noriai, prasmingai ir atsakingai veikti artimiausioje socialinėje, kultūrinėje ir gamtinėje aplinkoje, siekia ją saugoti ir plėtoti, savo veiklą grįsti darniojo vystymosi principais.

Kompetencijų ugdymas dalyku

Kompetencija	Kompetencijos raiška dalyke/kompetencijos ugdymas dalyku
Pažinimo kompetencija	<p>Mokiniai pažįsta save, formuojasi pozityvų santykį su savimi, kitais žmonėmis, artimiausia sociokultūrine, gamtine aplinka. Tyrinėdami artimiausioje aplinkoje vykstančius įvykius, reiškinius bei procesus, susijusius su šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės gyvenimu, istorija ir gamtine aplinka mokosi nuosekliai ir kryptingai planuoti savo veiklą, pasirinkti ir taikyti tinkamus pažinimo metodus, daryti apibendrinimus ir formuluoti išvadas. Remiantis įvairiuose šaltiniuose nagrinėjama informacija, mokiniai skatinami ją tinkamai pritaikyti pažįstamuose ir paprasčiausiuose naujuose kontekstuose.</p> <p>Aptardami artimiausios aplinkos (šeimos, klasės, vietos bendruomenės) problemas, santykius su bendraamžiais ir suaugusiais, mokiniai mokomi mąstyti kritiškai, įgytą patirtį pritaikyti praktiškai, siūlyti būdus problemoms spręsti. Mokiniai mokomi suprasti, kad tai pačiai problemai spręsti gali būti daugiau nei vienas būdas. Siekdami išsiaiškinti, mokiniai kelia su aptariama ar aktualia problema (socialiniame, kultūriniame, istoriniame, geografiniame kontekste) susijusius klausimus, atsakydami pateikia argumentus. Mokomi įgytas žinias ar išmoktą problemos sprendimo būdą pritaikyti tokioje pačioje ar analogiškoje situacijoje. Supranta, kad praeityje vykę istoriniai įvykiai veikia dabartį ir ateitį. Atpažįsta ir atskleidžia sąsajas tarp žmogaus veiklos ir jo gyvenamosios aplinkos.</p> <p>Mokydamiesi (pažindami, tyrinėdami artimiausią sociokultūrinę, gamtinę aplinką, istorinę praeitį) mokiniai ugdo gebėjimus ir nuostatas kryptingai mokytis ir tobulėti, pasitelkia kartojimą kaip pagrindinę įsiminimo strategiją. Mokymosi pradžioje su pagalba, vėliau savarankiškai planuoja mokymosi veiklą, kelia realius tikslus ir uždavinius, nusistato užduočių atlikimo seką ir prioritetus, mokosi rinktis užduočių atlikimo būdus ir joms atlikti reikalingas priemones.</p> <p>Mokiniai mokosi įsivertinti savo mokymąsi, pasiektus rezultatus, nustatyti sėkmės ir nesėkmės priežastis, numatyti, ką kitą kartą atlikdami panašaus pobūdžio užduotis darytų kitaip. Supranta, kad mokymuisi/įsiminimui įtakos turi įvairūs veiksniai: užduoties sudėtingumas, nuovargis, alkis ir pan</p>
Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija	<p>Mokiniai skatinami pažinti save ir kitus, įžvelgti ir paaiškinti savo ir kitų elgesio ir veiklos artimiausioje aplinkoje priežastis ir pasekmes.</p> <p>Mokiniai supranta, kad tinkamas ir atsakingas elgesys padeda bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiais, siekti tikslų.</p> <p>Dalyvaudami bendrose veiklose, sprenddami kylančius konfliktus/problemas, mokiniai mokosi naudotis strategija valdant emocijas, neigiamas emocijas keičiant į teigiamas. Bendraudami ir bendradarbiaudami su bendraamžiais ir suaugusiais, mokiniai mokosi tinkamai reikšti mintis, toleruoti kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį. Mokosi suprasti, kad žmonės sieja socialiniai ryšiai, kurie grindžiami susitarimais ir įsipareigojimais. Atpažįsta, įvardija ir vadovaujasi vertybėmis, kurios padeda siekti sėkmę asmeniškai ir</p>

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Pirminis projekto variantas. 2020-08-25

Bus pildoma/koreguojama

Tekstas neredaguotas

	<p>bendruomenei. Dalyvaudami artimiausioje aplinkoje vykstančiuose procesuose, mokiniai siūlo idėjas pokyčiams. Pagal savo galias prisideda prie šeimos, mokyklos ir bendruomenės gerovės kūrimo.</p> <p>Supranta savo ir aplinkinių sveikatos saugojimo reikšmę, atsakingai dalyvauja vietos bendruomenės veikloje, sprenddami konfliktus, išsakydami savo nuomonę stengiasi neįžeisti kito, tausoja savo ir kitų (bendraamžių ir suaugusiųjų) sveikatą. Remdamiesi savo patirtimi, įgytomis žiniomis apie žmonių gyvenimą šiandien, praeityje mokosi išvelgti ryšius tarp rūpinimosi sveikata ir šeimos, klasės, mokyklos, vietos bendruomenės gyvenimo kokybės.</p>
<p>Kūrybiškumo kompetencija</p>	<p>Tyrinėdami artimiausią socialinę, ekonominę, kultūrinę, gamtinę aplinką, istorinę praeitį, mokiniai skatinami susieti tarpusavyje įvairias žinias, jomis dalintis, pertvarkyti informaciją pasitelkiant turimą patirtį ir vaizduotę, pateikti naujas išvalgas apie nagrinėjamus įvykius, reiškinius ir procesus, kurti pažįstamų objektų modelius, rekonstrukcijas, vietovės planus, projektuoti, ieškoti savitų problemų spendimų ir pan.</p> <p>Dalyvaudami šeimos, klasės, mokyklos, vietos bendruomenės veikloje, mokiniai skatinami kelti ir siūlyti idėjas, kaip spręsti nesudėtingas situacijas/problemas artimiausioje aplinkoje. Mokomi vertinti iškeltas idėjas, argumentuoti savo pasirinkimus, kas ir kaip įgyvendins idėjas, kokie galimi iškeltų idėjų išraiškos būdai, kokios informacijos, išteklių ir laiko reikės joms įgyvendinti. Skatinami prisiišti atsakomybę už savo iškeltas idėjas, konstruktyviai vertinti su jų įgyvendinimu susijusią veiklą, iškilusius sunkumus ir pasiektą rezultatą.</p>
<p>Pilietiškumo kompetencija</p>	<p>Pažindami ir nagrinėdami žmonių gyvenimą bendruomenėje, mokiniai mokosi suprasti demokratinės visuomenės ir valstybės prigimtį, jos pagrindinius gyvavimo principus ir vertybes (žmogaus teisės ir laisvės, teisingumas, lygybė, aktyvus pilietinis dalyvavimas, atsakomybė ir kt.). Mokiniai mokomi artimiausioje aplinkoje pastebėti ir suprasti demokratinio gyvenimo bruožus, susijusius su žmogaus teisėmis, įstatymais, valstybės valdymo institucijomis, dalyvavimu valstybės valdyme, atpažinti Lietuvos valstybės simbolius (vėliavą, herbą, himną), paaiškinti jų reikšmę, suprasti valstybinių, tautinių švenčių esmę. Mokiniai mokomi suprasti kas yra pilietis, elementariai nusakyti savo teises ir pareigas. Mokiniai, pažindami praeitį, mokomi atpažinti pilietiškumo, demokratijos raišką to meto žmonių, bendruomenių gyvenime. Nagrinėjant gamtinės aplinkos įtaką žmonių veiklai ir gyvensenai, gamtinės aplinkos ir žmogaus gyvenimo sąlygų regioninius skirtumus, mokiniai skatinami ugdyti nuostatas savo veiklą grįsti darnaus vystymosi principais.</p>
<p>Kultūrinė kompetencija</p>	<p>Mokiniai artimiausioje aplinkoje skatinami pažinti ir nagrinėti reikšmingus kultūrinius objektus, reiškinius, elementariai paaiškinti jų reikšmę tautai ir valstybei.</p> <p>Artimiausioje aplinkoje esančius istorinius, kultūrinius objektus, reiškinius mokiniai skatinami sieti su tautos ir valstybės tradicijomis, įsitraukti į jų puoselėjimą ir naują įprasminimą.</p> <p>Mokiniai skatinami aktyviai ir atsakingai dalyvauti artimiausioje aplinkoje vykstančioje kultūrinėje veikloje (švenčiant valstybines šventes, minint reikšmingų istorinių įvykių datas ir pan.).</p> <p>Nagrinėdamas žmonių gyvenimo būdą skirtingais istorijos laikotarpiais (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikais) įvardija ir apibūdina panašumus ir skirtumus tarp atskirų kultūrinių grupių bei pačiose grupėse.</p>

<p>Komunikavimo kompetencija</p>	<p>Paaiškindami artimiausioje aplinkoje vykstančių reiškinių ir procesų poveikį žmogui, kurdami įvairios apimties ir formų pasakojimus apie dabartį ir praeitį, juos pagrįsdami mokiniai mokosi parinkti ir vartoti verbalines ir neverbalines raiškos priemones ir formas. Mokiniai mokosi nagrinėti įvairius informacijos šaltinius, parengti pristatymus, kuriuose derina vaizdo medžiagą, garso įrašus ir tekstą. Bendraudami ir bendradarbiaudami sprendžiant artimiausios aplinkos problemas, dalyvaujant klasės, mokyklos, bendruomenės veiklose, mokiniai mokosi taikyti skirtingas komunikacijos priemones (komunikuodami individualiai bei grupėje). Supranta, kad bendraudami su draugu/bendraamžiu ir su mokytoju (suaugusiuoju) turi vartoti kitokias verbalinės raiškos priemones ir formas.</p>
----------------------------------	--

Pasiekimų sritys

Programoje ugdymo turinys pateiktas koncentrais: 1–2, 3–4 klasės. Kiekvieno koncentro turinį sudaro atskiros pasiekimų sritys. Skirstymas sąlygiškas siekiant aiškiau apibrėžti konkrečias dalis, bet tuo pačiu ir atskleisti kiekvienos dalies reikšmę ugdymo programoje ir integracines galimybes:

Žmonių gyvenimas kartu (pilietinė sritis) apima vaiko savęs ir bendruomenės santykių pažinimą, socialinius ryšius, gyvenimą demokratinėje visuomenėje, įsitraukimą ir veiklą artimiausioje socialinėje, ekonominėje aplinkoje.

Žmonių gyvenimo kaita (istorinė sritis) apima vaiko supratimą apie praeitį-dabartį-ateitį, suasmenintą žmonių gyvenimo kaitos, jos tęstinumo pažinimą ir naujų prasmių apie praeitį ir dabartį kūrimą.

Aplinka ir žmogus (geografinė sritis) apima artimiausios geografinės aplinkos pažinimą, aktyvų tyrinėjimą, siekiant įgyti naujas patirtis ir plėsti supratimą apie pasaulį.

Socialinio ugdymo pasiekimų raida

1-2 mokymosi metai	3-4 mokymosi metai
1. Žmonių gyvenimas kartu	
<i>1.1. Artimiausios socialinės aplinkos pažinimas</i>	
1.1.1. Mokytojui padedant paaiškinti savo, kaip bendruomenės nario, veiklą ir savijautą artimiausioje aplinkoje.	1.1.1. Apibūdinti savo, kaip bendruomenės nario, veiklą ir savijautą artimiausioje aplinkoje.
1.1.2. Bendraujant su bendraamžiais ir suaugusiais tinkamai reikšti mintis, suprasti, kad nuomonė, išvaizda, elgesys gali skirtis.	1.1.2. Bendraujant su bendraamžiais ir suaugusiais tinkamai reikšti mintis, toleruoti kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį.

1.1.3. Išreikšti savo nuomonę apie jam reikšmingus artimiausioje aplinkoje vykstančius procesus ir mokytojui padedant paaiškinti, kokie procesai veikia jį patį ir kitus žmones.	1.1.3. Išreikšti argumentuotą nuomonę apie artimiausioje aplinkoje vykstančius procesus ir paaiškinti, kaip ir kokie procesai veikia jį patį ir kitus žmones.
1.1.4. Pastebėti tinkamo ir netinkamo elgesio bruožus artimiausioje aplinkoje, mokytojui padedant paaiškinti priežastis ir pasekmes.	1.1.4. Atpažinti ir skirti tinkamo ir netinkamo elgesio bruožus artimiausioje aplinkoje, paaiškinti priežastis ir pasekmes.
1.1.5. Mokytojui padedant apmąstyti savo elgesį, veiklą ir santykį su klasės, mokyklos bendruomenės nariais, paaiškinti, ką norėtų ir galėtų keisti klasės bendruomenės santykiuose.	1.1.5. Apmąstyti savo elgesį, veiklą ir santykį su klasės, mokyklos bendruomenės nariais, apibūdinti, ką norėtų ir kaip galėtų keisti klasės, mokyklos bendruomenės santykiuose.
<i>1.2. Dalyvavimas klasės, mokyklos bendruomenės veikloje</i>	
1.2.1. Suprasti ir mokytojui padedant paaiškinti dalyvavimo /įsitraukimo į klasės, mokyklos bendruomenės gyvenimą reikšmę ir naudą.	1.2.1. Suprasti ir argumentuotai paaiškinti dalyvavimo/įsitraukimo į klasės, mokyklos bendruomenės gyvenimą reikšmę ir naudą.
1.2.2. Pastebėti ir elementariai paaiškinti savo ir kitų žmonių veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes.	1.2.2. Pastebėti ir argumentuotai paaiškinti savo ir kitų žmonių veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes.
1.2.3. Dalyvauti klasės, mokyklos bendruomenės veikloje, mokytojui padedant spręsti elementarias problemas.	1.2.3. Dalyvauti klasės, mokyklos bendruomenės veikloje, spręsti elementarias problemas, nesudėtingas konfliktines situacijas.
1.2.4. Mokytojui padedant apmąstyti asmeninio dalyvavimo ir veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje rezultatus.	1.2.4. Apmąstyti asmeninio dalyvavimo ir veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje rezultatus.
<i>1.3. Gyvenimas demokratinėje visuomenėje</i>	
1.3.1. Artimiausioje aplinkoje pastebėti demokratinės visuomenės gyvenimo pavyzdžių.	1.3.1. Artimiausioje aplinkoje pastebėti demokratinės visuomenės gyvenimo pavyzdžių, nusakyti demokratijos bruožus. Pateikti piliečio teisių ir pareigų valstybėje pavyzdžių.
1.3.2. Mokytojui padedant nurodyti svarbiausias demokratinės valstybės valdymo institucijas; skirti valstybės ir vietos savivaldos institucijas.	1.3.2. Nurodyti svarbiausias demokratinės valstybės valdymo institucijas; skirti valstybės ir vietos savivaldos institucijas, nusakyti jų paskirtį.
1.3.3. Suprasti ir laikytis tvarkos ir taisyklių, žinoti savo teises ir pareigas.	1.3.3. Suprasti ir laikytis tvarkos ir taisyklių, argumentuotai paaiškinti, kodėl svarbu žinoti ir atlikti savo teises ir pareigas.
1.3.4. Nurodyti Lietuvos valstybės simbolius, valstybinių ir tautinių švenčių dienas, mokytojui padedant paaiškinti jų paskirtį ir tradicijas.	1.3.4. Nurodyti Lietuvos valstybės simbolius, valstybinių ir tautinių švenčių dienas, paaiškinti jų paskirtį ir tradicijas.
1.3.5. Atsakingai dalyvauti vietos bendruomenės visuomeninėse veiklose, mokytojui padedant siūlyti idėjas artimiausios aplinkos kūrimui ir pagal galimybes ją keisti.	1.3.5. Atsakingai dalyvauti vietos bendruomenės visuomeninėse veiklose, siūlyti idėjas artimiausios aplinkos kūrimui ir pagal galimybes ją keisti.
<i>1.4. Orientavimasis ekonominėje aplinkoje ir verslumas*</i>	

1.4.1. Savais žodžiais nusakyti kas yra pinigai ir kaip jie uždirbami.	1.4.1. Nurodyti savo/šeimoms pajamų ir išlaidų elementus.
1.4.2. Nusakyti skirtumą tarp norų ir galimybių ir pateikti pavyzdžių iš savo artimos aplinkos ar asmeninės patirties.	1.4.2. Atlikti paprastus keletą veiksmų reikalaujančius skaičiavimus (sudėti, atimti arba padauginti), kai pateikiamas pažįstamas finansinis kontekstas.
1.4.3. Savais žodžiais nusakyti kodėl žmonės skolinasi.	1.4.3. Spęsti nesudėtingus finansinius klausimus, pvz. kaip panaudoti savo kišenpinigius. Nurodyti keletą finansų institucijų (pvz. bankas, kredito unija) ir elementariai nusakyti galimas skolinimo/skolinimosi pasekmes.
	1.4.4. Nurodyti keletą verslų savo gyvenamoje aplinkoje. Įsivertinę, kas jiems patinka ir ką gerai moka daryti bei ko reikia žmonėms, apibūdinti, kokį verslą jie galėtų /norėtų / svajotų pradėti.
1.4.4. Savais žodžiais paaiškinti kas yra verslininkas ir kokios jo savybės.	1.4.5. Inscenuoti nesudėtingas verslo situacijas. Su mokytojo pagalba aptarti, ką būtina padaryti, norint įkurti įmonę, ir kurti elementarų verslo planą.
1.4.5. Savais žodžiais nusakyti, kodėl dirbant yra svarbu bendradarbiauti ir pateikti pavyzdžių iš savo patirties.	1.4.6. Paaiškinti, kodėl pasidalijimas vaidmenimis padeda pasiekti geresnių rezultatų.
	1.4.8. Paaiškinti, iš kur vietos savivalda/valstybė gauna pinigų vietos bendruomenės poreikiams patenkinti. Pateikti iš artimiausios aplinkos keletą pavyzdžių kam panaudojami mokesčiai.
1.4.6. Paaiškinti, kodėl kiekvienam darbui reikia konkrečių įgūdžių. Palyginti įvairių specialybių žmonių darbą.	1.4.8. Paaiškinti, kodėl žmogui svarbu dirbti ir kas atsitinka netekus darbo.
	1.4.9. Pateikti pavyzdžių iš artimos aplinkos, ir elementariai paaiškinti kodėl ne visas žmonėms reikalingas gėrybes (prekes ir paslaugas) teikia verslas, o dalį jų teikia valstybė.
1.4.7. Įvardinti, kelių jo artimiausioje aplinkoje esančių daiktų kilmės (pagaminimo) šalis.	1.4.10. Paaiškinti, kodėl kai kurios Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos kitose šalyse.
	1.4.11. Savais žodžiais nusakyti, kaip supranta sąvokas „importas“ ir „eksportas“.
1.4.8. Nusakyti savo svajones kuo norėtų būti (karjera, profesija).	1.4.12. Nusakyti savo svajones apie karjerą ir elementariai numato žingsnius jų įgyvendinimui.
2. Žmonių gyvenimo kaita	
<i>2.1. Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje</i>	
2.1.1. Skirti praeitį, dabartį, ateitį kalbant apie save, šeimą, mokyklą.	2.1.1. Paaiškinti ir pavyzdžiais iliustruoti dabarties sąsajas su praeitimi.
2.1.2. Vartoti laiką nusakančias sąvokas (para, savaitė, mėnuo, metai), nurodant įvykių, objektų, asmenų veiklos laiką.	2.1.2. Vartoti laiką nusakančias sąvokas (epocha, laikotarpis, pr. Kr., po Kr., tūkstantmetis, amžius), nurodant istorinių įvykių, objektų, asmenybių veiklos laiką.

2.1.3. Įvardinti ir trumpai apibūdinti svarbiausius dienos, savaitės, mėnesio įvykius mokykloje.	2.1.3. Išdėstyti nagrinėtus skirtingų istorijos laikotarpių įvykius, objektus, asmenybes chronologine tvarka.
2.1.4. Įvardinti ir trumpai apibūdinti svarbiausias savo gyvenimo datas ir įvykius.	
2.1.5. Nustatyti įvykusių įvykių, asmenų veiklos pokyčių eiliškumą.	
2.1.6. Mokytojui padedant parodyti žemėlapyje kai kurias aptartų įvykių ir objektų vietas.	2.1.4. Žemėlapyje parodyti Lietuvos teritoriją atskirais istorijos laikotarpiais.
	2.1.5. Aptariant nagrinėtus Lietuvos istorijos įvykius, objektus naudotis žemėlapyje pateikta informacija.
<i>2.2. Istorinės raidos supratimas</i>	
2.2.1. Remiantis savo šeimos istorijos įvykiais, paaiškinti žmonių gyvenimo kaitą, jos tęstinumą.	2.2.1. Susieti tarpusavyje kai kuriuos reikšmingus savo šeimos, giminės ir gyvenamosios vietovės, Lietuvos istorijos įvykius.
2.2.2. Sudaryti savo giminės medį (vaikai, tėvai, seneliai, proseneliai).	2.2.2. Atpažinti ir apibūdinti nagrinėtus istorijos įvykius, objektus, asmenybes, kurie buvo reikšmingi atskirais laikotarpiais kuriantis ir plėtojantis Lietuvos valstybei.
2.2.3. Remiantis surinkta medžiaga apie šeimos istoriją apibūdinti savo senelių, prosenelių gyvenimo būdą, veiklą, nuveiktus darbus, jų pomėgius, laisvalaikį.	2.2.3. Nusakyti nagrinėtų Lietuvos istorijos įvykių kai kurias priežastis ir padarinius.
2.2.4. Nurodyti keletą svarbiausių šeimos, giminės įvykių, švenčiamų švenčių, esamų šeimos tradicijų.	2.2.4. Apibūdinti ir palyginti žmonių gyvenimą skirtingais istorijos laikotarpiais (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikais).
2.2.5. Pateikti pavyzdžių apie žmonių kasdienio gyvenimo kaitą praeityje.	2.2.5. Paaiškinti žmonių gyvenimo kaitos priežastis ir padarinius, susieti šią kaitą su žmonių gebėjimais kurti darnius santykius tarpusavyje, su gyvenamąja aplinka, technikos ir mokslo pasiekimais, nenutrūkstamu sukauptos patirties perdavimu.
2.2.6. Nurodyti keletą svarbiausių gyvenamosios vietovės istorijos įvykių, objektų, asmenybių ir paaiškinti jų reikšmę.	2.2.6. Nusakyti ir palyginti svarbiausius pasaulio istorijos laikotarpių (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai) bruožus.
<i>2.3. Istorijos tyrimas</i>	
2.3.1. Įvardinti keletą istorijos šaltinių, iš kurių galima sužinoti apie praeitį.	2.3.1. Įvardinti keletą istorijos šaltinių, iš kurių galima sužinoti apie gyvenamosios vietovės, Lietuvos istoriją.
	2.3.2. Atpažinti istorijos šaltinio tipą, nustatyti autorių, paskirtį remiantis tiesiogiai jame išreikšta informacija.
2.3.2. Paaiškinti skirtumus tarp išgalvotos istorijos ir istorijos įvykių.	2.3.3. Paaiškinti skirtumus tarp pasakos, padavimo, istoriko parašyto teksto.

<p>2.3.3. Rinkti tiesiogiai išreikštą informaciją iš įvairių istorijos šaltinių, ją panaudoti atsakant į klausimus apie praeitį.</p>	<p>2.3.4. Rinkti tiesiogiai išreikštą informaciją iš įvairių istorijos šaltinių, dalinai ją apibendrinti.</p> <p>2.3.5. Įvertinti istorijos šaltinio reikšmę pagal jo suteikiamos informacijos kiekį.</p> <p>2.3.6. Paaiškinti, kodėl atsiranda skirtingi istorijos aiškinimai.</p> <p>2.3.7. Atskirti faktinę informaciją nuo jos aiškinimo.</p>
<p><i>2.4. Istorinio pasakojimo kūrimas ir raiška</i></p>	
<p>2.4.1. Įvairiomis formomis pateikti atsakymus į klausimus apie praeitį (žodžiu, sukurti rišlų 2–3 sakinių tekstą, nupiešti piešinį ir kt.) remiantis įgyta informacija iš istorijos šaltinio.</p>	<p>2.4.1. Įvairiomis formomis pateikti atsakymus į klausimus apie praeitį (žodžiu, sukurti rišlų 3-4 sakinių tekstą, nupiešti piešinį ir kt.) remiantis įgyta informacija iš kelių istorijos šaltinių.</p>
<p>2.4.2. Vartoti kai kurias istorijos sąvokas, apibūdinant savo šeimos, giminės istorijos įvykius, giminaičių veiklą praeityje.</p>	<p>2.4.2. Vartoti kai kurias istorijos sąvokas, apibūdinant nagrinėtus istorijos įvykius, objektus, asmenybes.</p>
	<p>2.4.3. Pagrįsti savo aiškinimą apie nagrinėtus gyvenamosios vietovės ir Lietuvos valstybės istorijos įvykius, objektus ir asmenybes.</p>
<p>3. Aplinka ir žmogus**</p>	
<p><i>3.1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje</i></p>	
<p>3.1.1. Mokytojui padedant orientuotis realioje erdvėje ir artimiausioje gyvenamojoje aplinkoje.</p>	<p>3.1.1. Remiantis geografinės aplinkos požymiais, naudojantis gamtos ženklais / kompasu, orientuotis pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje.</p>
<p>3.1.2. Elementariai orientuojantis realioje erdvėje, apibūdinti pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodyti keletą reikšmingų objektų, piešiniu/schema vaizduoti kelią į mokyklą.</p>	<p>3.1.2. Elementariai orientuotis artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje ir gaublyje, įvardyti juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinių informaciją.</p>
<p>3.1.3. Nurodyti savo gyvenamosios vietos adresą; Lietuvos žemėlapyje – savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą).</p>	<p>3.1.3. Lietuvos žemėlapyje rasti ir parodyti svarbiausius geografinius objektus (miestus, upes, Baltijos jūrą, transporto, geležinkelio kelius), pasaulio žemėlapyje – žemynus ir vandenynus.</p>
<p><i>3.2. Gamtinių ir visuomeninių procesų, struktūrų, reiškinių pažinimas</i></p>	
<p>3.2.1 Skirti gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo augalija ir gyvūnija ir elementariai / savais žodžiais paaiškinti, kaip jie tarpusavyje susiję.</p>	<p>3.2.1 Apibūdinti Žemės paviršių ir paaiškinti, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Paaiškinti, kas yra gamtiniai reiškiniai ir procesai.</p>
<p>3.2.2. Elementariai/savais žodžiais apibūdinti vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebėti aplinką ir pateikti pavyzdžių apie joje vykstančius socialinio gyvenimo procesus.</p>	<p>3.2.2 Apibūdinti artimiausios aplinkos ir Lietuvos gyventojų pasiskirstymo, judėjimo, gyvenviečių ir ūkinės veiklos ypatumus.</p>

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

3.2.3 Pateikti pavyzdžių apie gamtos ir žmonių tarpusavio ryšį.	3.2.3 Apibūdinti, kaip ir kokiais būdais bei priemonėmis žmonės keičia vietos aplinką. Paaiškinti, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių. Skirti ir apibūdinti atsinaujinančius išteklius (saulės, vėjo, vandens energija).
<i>3.3. Pasaulio geografinis pažinimas</i>	
3.3.1. Pavaizduoti ir papasakoti savo gyvenamosios vietos / aplinkos (miesto, kaimo) bendriausius bruožus (pastatai, gamtos objektai).	3.1 Įvardyti ir parodyti žemėlapyje ir elementariai apibūdinti žemynus bei vandenynus. Nusakyti kelias pagrindines Lietuvos gamtos ir žmonių gyvenimo / veiklos ypatybes.
3.3.2. Pastebėti pokyčius artimiausioje aplinkoje ir juos elementariai apibūdinti, pateikti pavyzdžių (tiesiamas kelias, statomi pastatai ir pan.).	3.2 Lyginti Lietuvos ir skirtingų pasaulio vietovių žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siejant tai su klimatu, gamtos ištekliais, technologijomis.
3.3 Elementariai / pagal keletą požymių nusakyti artimų, pažįstamų ir tolimų, nežinomų vietovių, teritorijų panašumus ir skirtumus.	3.3 Apibūdinti žemynus, jų gamtos ir žmogaus gyvenimo ypatumus, pateikti pavyzdžių. Kelti ir atsakyti į klausimus, kuo svarbi žmonėms gyvenamoji vieta, aplinka, jų pažinimas.
<i>3.4. Geografinės informacijos šaltiniai ir aplinkos tyrimai</i>	
3.4.1. Stebinti mokyklos aplinką, nagrinėjant tekstinę, vaizdinę informaciją, kelti paprastus klausimus: kas? kur – yra? kaip tai atrodo? kodėl ten yra?	3.4.1 Kelti mokinius dominančius klausimus apie artimiausios (geografinės) aplinkos objektus, vietas, reiškinius.
3.4.2 Elementariai nusakyti, iš kur žmonės sužino apie pasaulį, artimiausią aplinką. Pateikti keletą skirtingų informacijos šaltinių pavyzdžių.	3.4.2 Rasti įprastiniuose (spausdintuose, elektroniniuose, aplinkos daiktuose) šaltiniuose geografinę informaciją ir ją tikslingai panaudoti.
3.4.3 Elementariai apibūdinti, ką vaizduoja ir ką galima sužinoti iš turimų natūralių ir skaitmeninių vaizdinių informacijos šaltinių, aplinkos objektų, pateikti pavyzdžių.	3.4.3 Pavaizduoti artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtus/stebimus objektų, vietas piešiniu, schema, paprasčiausiu modeliu ir juos pakomentuoti.
3.4.4 Apibūdinti natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius, situacijas. Savais žodžiais nusakyti keletą jų ypatumų, paskirti.	3.4.4 Pasirinkti ir paanalizuoti geografinę priemonę (vaizdą, planą, žemėlapi), apibūdinti joje pateiktus / pavaizduotus daiktus, siekti nustatyti jų tarpusavio sąsajas.
3.4.5 Savais žodžiais/elementariai atsakyti į iškeltus klausimus apie pasirinktus aplinkos daiktus, įvykius.	3.4.5 Parengti trumpą apibendrinantį pasakojimą (žodžiu ar raštu) pasirinkta (geografinė) tema, jį iliustruoti vaizdinėmis ir kitomis priemonėmis.

* Pateikti ekonomikos ir verslumo *Bendrijų programų* rengimo grupės siūlomi mokinių pasiekimai

** Pateikti geografijos *Bendrijų programų* rengimo grupės siūlomi mokinių pasiekimai

Socialinio ugdymo turinys

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

1 mokymosi metai	2 mokymosi metai
1. Žmonių gyvenimas kartu	
<p><i>Su mokiniais nagrinėjama:</i> Augu ir keičiuosi (žmogaus augimas ir kaita: žmogus auga, keičiasi jo išvaizda, gebėjimai, charakteris, tačiau jis <i>lieka</i> tas pats asmuo). Žmonės – panašūs ir skirtingi (žmonių išvaizda, jausmai, poreikiai, pomėgiai gali būti panašūs ir gali skirtis; kaip ir ko galime vieni iš kitų mokytis). Aš ir mano šeima (šeimoms nariai, artimieji, jų tarpusavio ryšiai).</p>	<p><i>Su mokiniais nagrinėjama:</i> Kiekvienas žmogus – unikalus, nepakartojamas (vaiko santykis su savimi, savitumo, unikalumo pažinimas ir pripažinimas; elementarus supratimas, kad kiekvienas žmogus taip pat yra savitas, unikalus; ugdomas savo vertės, orumo jausmas, padedantis suprasti, kad kiekvienas žmogus nori ir turi būti gerbiamas, vertinamas). Mano ir kitų jausmai, poreikiai, pomėgiai (savęs ir kitų pažinimas; asmeninių jausmų, poreikių, pomėgių elementarus apibūdinimas). Šeimos ryšiai (šeimos nariai, artimieji, giminės; skirtingos/įvairios gyvenimiškos patirtys)</p>
<p>Aš ir kiti žmonės (santykiai su bendraamžiais ir suaugusiais; kaip kalbėti ir susikalbėti; kaip susirasti draugų). Mano klasė, klasės taisyklės (kodėl svarbu kurti taisykles ir jų laikytis; ar galima susitarti dėl klasės taisyklių, kaip tai padaryti). Mano teisės ir pareigos šeimoje, klasėje (koku darbu/kuo galiu prisidėti, kad mano šeimoje, klasėje būtų geriau; kodėl svarbu žinoti savo teises, turėti pareigų ir jas atlikti tinkamai).</p>	<p>Tinkamas ir netinkamas elgesys su bendraamžiais ir suaugusiais (tinkamo/netinkamo elgesio pavyzdžiai, paprasčiausi būdai nesutarimams spręsti; patyčių prevencija; atsakingas elgesys virtualioje erdvėje) Bendravimas ir bendradarbiavimas šeimoje, klasėje, mokykloje (dalyvavimas bendroje veikloje, susitarimai, pagalba sau ir kitiems). Tvarka ir taisyklės šeimoje, klasėje, mokykloje (tvarka ir taisyklės artimiausioje aplinkoje; kai visi stengiasi laikytis taisyklių, susitarimų - bendra veikla, bendras darbas yra sėkmingesnis; taisyklės, kurių reikia laikytis ne mokykloje). Klasės, mokyklos tradicijos (kaip kuriamos tradicijos, kodėl jų reikia, kaip tradicijos stiprina žmonių santykius, praturtina aplinką, kurioje gyvename).</p>
<p>Aš – Lietuvos pilietis (Tėvynė, kurioje gimiau ir augu; mano gimtasis miestas, miestelis, kaimas; vieta, iš kurios kilo ir išaugo giminė; didžiavimasis savo šalimi, jos pasiekimais, asmeninės patirtys, pasakojimai apie tėvynę).</p>	<p>Mes – Lietuvos piliečiai (šeima, giminė, tauta, valstybė, pilietis; kas mus sieja) Lietuvos valstybės simboliai ir jų reikšmė (gyvenamosios vietos heraldika, valstybingumą liudijantys simboliai – vėliava, herbas, himnas, valstybės simbolių ir jų reikšmės aptarimas, kodėl svarbu suprasti valstybės simbolių reikšmę, giedoti himną).</p>
<p>Ekonomika ir verslumas* (pinigai; euras; prekių mainai; norėti – ne visada reiškia – galėti; pokyčiai vykstantys artimiausioje ekonominėje aplinkoje ir jų priežastys; kuo reikšminga viena ar kita profesija? kas gamina prekes, kas teikia paslaugas?).</p>	<p>Ekonomika ir verslumas* (pinigai; euras; prekių mainai; bendruomenei naudingi verslo įmonių ir valstybės institucijų sukuriama darbai; nauji išradimai, jų poveikis verslui ir vartojimui; kaip uždirbami pinigai, iš kur gaunamos žmonių vartojamos gėrybės: maistas, drabužiai, būstas, elektros energija; ekonominiai procesai artimiausioje aplinkoje).</p>
2. Žmonių gyvenimo kaita	
1 mokymosi metai	2 mokymosi metai
<p><i>Su mokiniais nagrinėjama:</i> Praeitis, dabartis ir ateitis (praeities, dabarties ir ateities sąsajos, aš, mano šeima dabar, praityje ir ateityje; laiko tėkmė ir kaita: kaip</p>	<p><i>Su mokiniais nagrinėjama:</i></p>

<p>suprantame laiką? Kaip jis matuojamas, nuo ko tai priklauso? Laiką apibrėžiančios sąvokos: para, savaitė, mėnuo, metai, laikas ir kaip laiką matuodavo praeityje).</p>	<p>Žmonių gyvenimo kaita ir tęstinumas (laiko tėkmė ir kartų kaita; praeityje gyvenusių žmonių gyvenimo kaitos ir tęstinumo atspindžiai šeimos, giminės istorijoje; istorijos įvykių tarpusavio ryšiai; įvykių trukmė; žmonių gyvenimo kaita ir gyvenamoji aplinka).</p>
<p>Aš ir mano šeimos istorija (giminės medis (vaikai, tėvai, seneliai, proseneliai); svarbiausi mano, šeimos gyvenimo įvykiai; mano senelių, prosenelių gyvenimo būdas, nuveikti svarbiausi darbai, pomėgiai, laisvalaikis; kokios yra mano šeimos, giminės šventės, tradicijos? Kodėl šios šventės, tradicijos yra svarbios mano šeimai?</p>	<p>Mano šeimos ir gyvenamosios vietos istorija (mano gyvenamosios vietovės (pastato, gatvės), mokyklos, miesto (miesto dalies / rajono), miestelio, kaimo istorija; įvykiai, asmenybės, kurie pakeitė vietos žmonių gyvenimą; bendruomenės šventės ir tradicijos; žmonių gyvenimą praeityje, jų kūrybą atspindintys paminklai; šeimos, giminės ir gyvenamosios vietovės istorijos sąsajos; kodėl kiekviena šeima, giminė turi savo istoriją?</p>
<p>Aš – šeimos istorijos tyrinėtojas (istorijos šaltiniai artimiausioje aplinkoje ir apie artimų žmonių praeitį (pvz., nagrinėjamos nuotraukos, laiškai, užrašyti pokabiai, daiktai ir pan.), mano asmeninė istorija ir jos šaltiniai, mano šeimos herbo kūrimas, gyvoji atmintis).</p>	<p>Aš – praeities tyrinėtojas (kaip galėčiau pažinti istoriją? Kodėl svarbu tyrinėti praeitį / pažinti istoriją? Istorijos šaltiniai apie žmonių gyvenimą praeityje: ką gali papasakoti apie praeitį parašyti tekstai, nuotraukos, sukurti dokumentai, meno kūriniai, daiktai, įrengimai, prietaisai, susisiekti su priemonėmis, pastatai, piliakalniai ir kt.).</p>
<p>3. Aplinka ir žmogus**</p>	
<p>1 mokymosi metai</p>	<p>2 mokymosi metai</p>
<p>Orientavimasis artimiausioje aplinkoje: namuose, mokykloje, klasėje (kodėl svarbu žinoti namų adresą? kokius objektus svarbu įsidėmėti pažįstant artimiausią aplinką (mokyklą, klasę); kodėl tai svarbu?). Artimos aplinkos (kambario, klasės, kiemo) planas, elementarus sutartiniai ženklai (kam reikalingas vietovės planas? kaip jis rengiamas? kuo skiriasi piešinys nuo plano? žinomos vietovės nesudėtingo plano rengimas, elementarus sutartinių ženklų panaudojimas vietovės plane). Kelias į mokyklą (kaip pakeliui į mokyklą, mokykloje, kieme būti saugiam? kelio į mokyklą vaizdavimas elementaria schema). Orai ir jų pagrindiniai elementai (nuo ko priklauso orų kaita? kaip saulė, vėjas, vanduo veikia/keičia aplinką?). Gaublys – Žemės modelis (kaip gaublyje vaizduojama sausuma, vanduo? Elementari pažintis su gaubliu – Žemės modeliu).</p>	<p>Orientavimasis pagal gamtos požymius (kaip nepasiklysti miške? kaip orientuotis artimiausioje aplinkoje pagal gamtos požymius: saulę, augalus, vabzdžius ir kt.). Orų stebėjimas *(savaitės/mėnesio orų stebėjimas (saulė, debesys, krituliai, oro temperatūra), duomenų fiksavimas, išvados). Gaublys ir jo elementai. Pagrindiniai žemėlapyje elementai (kaip žemėlapyje vaizduojami miestai, upės, ežerai?). Žemynai ir vandenynai (sausumos dalių ir vandenynų (jūrų) padėtis žemėlapyje ir gaublyje). Mokyklos vieta, adresas (mokyklos vietą žymi adresas; kodėl ji svarbu žinoti?). Aplinkos stebėjimas (gamtiniai aplinkos objektai; artimiausios gamtinės aplinkos objektų stebėjimas, duomenų fiksavimas, išvados). Žmonių prisitaikymas gyventi šiltuose ir šaltuose kraštuose (žmonių gyvenimo šiltuose ir šaltuose kraštuose panašumai ir skirtumai; kuo skiriasi būstas, apranga, žmonių gyvenimo būdas?). Žmonių gyvenimas mieste ir kaime (žmonių gyvenimas mieste ir kaime: būstas, darbas, laisvalaikis, pomėgiai).</p>

<p>Gyvenamosios vietos padėtis Lietuvos žemėlapyje (mano gyvenamoji vieta Lietuvos žemėlapyje; kur aš gyvenu? kuo ši vieta ypatinga, kuo ji skiriasi iš kitų?).</p> <p>Metų laikų kaita (kaip keičiasi metų laikai: vasara, rudenį, žiema, pavasaris? metų laikai keičiasi tam tikra tvarka. metų laikų požymiai).</p> <p>Žmogaus sukurti daiktai ir gamtos sukurti aplinkos objektai *(kuo skiriasi žmogaus sukurti daiktai ir gamtos sukurti objektai? kuo jie vertingi?).</p> <p><i>*Tema įgyvendinama gamtamoksliniame ugdyme.</i></p>	<p>Ką žinai apie profesijas? (kokių būna profesijų? tėvų, giminaičių profesijos? kokių savybių reikia, kad galėtum dirbti tam tikrą darbą? kas gamina prekes, kas teikia paslaugas?).</p> <p><i>*Tema įgyvendinama gamtamoksliniame ugdyme.</i></p>
---	--

3 mokymosi metai	4 mokymosi metai
1. Žmonių gyvenimas kartu	
<p><i>Su mokiniais nagrinėjama:</i></p> <p>Savęs pažinimas, pripažinimas (pozityvus požiūris į save; diskutuojama, kaip išlikti savimi, turėti savo nuomonę ir ją mokėti apginti nepažeidžiant kitų interesų; kaip sau ir kitiems pripažinti suklydus).</p> <p>Klasė, mokykla, bendraamžių grupė (santykiai artimiausioje aplinkoje, bendraamžių grupėje; bendra veikla, aktualios problemos ir jų sprendimo būdai).</p> <p>Socialiniai ryšiai žmonių bendruomenėje (aktualių probleminių klausimų artimiausioje aplinkoje aptarimas/nagrinėjimas; kaip klausyti ir išklausyti kitą, priimti kitokią nuomonę; mandagiai nesutikti; išsakyti ir pagrįsti savo nuomonę).</p>	<p><i>Su mokiniais nagrinėjama:</i></p> <p>Esu tolerantiškas (tolerancijos sąvoka, tolerancijos / netolerancijos pavyzdžiai pažįstamuose kontekstuose; tolerancija kitai tautai, religijai, rasei).</p> <p>Konfliktų sprendimas (nesudėtingi būdai, strategijos kylantiems nesutarimams/konfliktams spręsti; diskutuojama, kaip priimti bendrus sprendimus, ką reiškia susitarti, kaip kasdieniame gyvenime taikyti paprastus/nesudėtingus būdus sprendžiant tarpasmenines problemas, konfliktus.)</p>
<p>Bendravimas, bendradarbiavimas su bendraamžiais ir suaugusiais artimiausioje/pažįstamoje aplinkoje (tarimasis, nuomonių derinimas, ieškant visiems priimtino sprendimo dalyvaujant bendrose veiklose).</p> <p>Vietos bendruomenės tvarka, taisyklės ir tradicijos (tvarkos ir taisyklių laikymosi būtinybė, tradicijų kūrimas ir puoselėjimas</p>	<p>Atsakingas elgesys keičiant artimiausią aplinką (kas yra atsakomybė; koks elgesys yra atsakingas/neatsakingas; kokie kasdienio gyvenimo pavyzdžiai tai parodo; kaip prisidėjus prie aplinkos pokyčių, pasikeičia ir santykis su ja).</p> <p>Dalyvavimas šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime (atsakomybė, iniciatyva, lyderystė sprendžiant aktualius/jautrius klausimus artimiausioje aplinkoje).</p> <p>Tautos ir valstybės tradicijos (valstybinių ir tautinių švenčių dienos, atmintinos dienos, jų paskirtis ir tradicijos; pagarbus požiūris į tautos tradicijas, religiją, kultūrą).</p>

<p>artimiausioje aplinkoje; kas yra tradicija, kodėl ją kurti ir palaikyti yra svarbu praeičiai, dabarčiai ir ateičiai).</p> <p>Teisės ir pareigos (teisės ir pareigos namuose, mokykloje; kodėl kiekvienam svarbu žinoti ir suprasti savo teises ir pareigas).</p>	
<p>Mūsų valstybė – Lietuva (Bendra kilmė, kalba, kultūra, istorija; iš protėvių paveldėti papročiai ir tradicijos).</p> <p>Lietuvos valstybės simbolių reikšmė ir jų sukūrimo istorija (Lietuvos valstybės simboliai, jų atsiradimo/sukūrimo istorija).</p>	<p>Demokratinė visuomenė (Demokratijos bruožai - žmogaus teisės, įstatymai, dalyvavimas valstybės valdyje; Lietuvos Respublikos Konstitucija).</p> <p>Lietuvos piliečio teisės, pareigos, veikla valstybei (piliečio teisės ir pareigos; vaiko ir suaugusiojo teisės, pareigos, laisvės).</p> <p>Svarbiausios Lietuvos valstybės valdymo institucijos ir jų paskirtis (Prezidentas, Seimas, Vyriausybė, svarbiausių valstybės valdymo institucijų paskirtis, pagrindinė veikla).</p> <p>Savanoriška veikla (savanorystė artimoje/pažįstamoje aplinkoje; kuo galiu padėti kitam; kodėl tai svarbu, kaip tai padeda stiprinti visuomenę).</p>
2. Žmonių gyvenimo kaita	
3 mokymosi metai	4 mokymosi metai
<p><i>Su mokiniais nagrinėjama:</i></p> <p>Žmonių gyvenamoji erdvė seniau ir dabar (kaip keitėsi gyvenamieji namai, rūmai, pilys, kaimai ir miestai?).</p> <p>Žmonių veikla, darbas ir profesijos (kaip keitėsi žmonių veikla, profesijos, jų pasirinkimas? Kuo vertėsi žmonės prieš tūkstantį, šimtą metų? Kokios profesijos buvo reikalingiausios, kodėl?).</p> <p>Mokymas ir mokyklos (ko ir kaip mokėsi mokykloje mano bendraamžiai praeityje? Pirmosios mokyklos, vadovėliai, pirmoji lietuviška knyga – Martyno Mažvydo „Katekizmas“).</p> <p>Komunikacija, kelionės ir keliautojai: kaip žmonės bendravo, keliavo preityje; mano „kelionė“ su žymiausiu Lietuvos / pasaulio keliautoju).</p> <p>Laisvalaikis ir žaidimai (kaip mano bendraamžiai leido laisvalaikį prieš tūkstantį, šimtą metų).</p> <p>Mūsų valstybę kūrusios asmenybės (Lietuvos karalius – Mindaugas, Lietuvos didieji kunigaikščiai (Gediminas, Vytautas Didysis, Steponas Batoras ir kt.), Lietuvos tautinės valstybės kūrėjai (Jonas Basanavičius, Vincas Kudirka), Lietuvos Respublikos</p>	<p><i>Su mokiniais nagrinėjama:</i></p> <p>Lietuvos valstybės kelias (reikšmingi įvykiai, objektai, asmenybės skirtingais Lietuvos valstybingumo istorijos laikotarpiais (Lietuvos valstybės susikūrimas, Žalgirio mūšis, Abiejų Tautų Respublika, Lietuva okupuota Rusijos imperijos, Lietuvos Respublika, sovietų okupuota Lietuva, Nepriklausoma Lietuvos Respublika (nuo 1990 m.).</p> <p>Viena, bet įvairi Lietuva (esame kilę iš įvairių Lietuvos vietų; kas mus sieja: kalba, vieta (teritorija), istorija, kultūra)).</p> <p>Lietuviai pasaulyje (skirtingų likimų žmonių istorijos įvairiuose pasaulio kraštuose; kuriose šalyse gyvena jūsų giminės, kodėl?).</p> <p>Žmonių gyvenimas skirtingais istorijos laikotarpiais (priešistorė, senovė, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai; kaip keitėsi žmonių gyvenimo būdas, santykiai, gyvenamoji aplinka ir pan.?).</p> <p>Aš – praeities tyrinėtojas (pagal kokius požymius galima nustatyti tam tikrą istorinį laikotarpį, pavyzdžiui, ginklai, būstai, apranga, susisiekimo (transporto) priemonės, technika ar pan.; kuo skiriasi išgalvotos istorijos, pasakos, legendos nuo mokslininkų sukurtų pasakojimų apie praeities įvykius? Kas rodo, kad tai įvyko praeityje, į ką svarbu man atsižvelgti pasakojant apie praeitį? Ką apie praeitį pasakoja muziejaus eksponatai?).</p>

<p>prezidentai (Antanas Smetona, Aleksandras Stulginskis, Kazys Grinius), Kovojančios Lietuvos prezidentas – Jonas Žemaitis-Vytautas, „Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis“ ir nepriklausomos Lietuvos kūrėjai).</p> <p>Aš – praeities tyrinėtojas: kaip galime tyrinėti praeitį? Pasakojimai apie praeitį ir istoriniai dokumentai, fotografijos, archeologiniai radiniai, seni daiktai, meno kūriniai ir kt.</p>	
3. Aplinka ir žmogus**	
3 mokymosi metai	4 mokymosi metai
<p>Pagrindinės pasaulio kryptys (pagrindinės Pasaulio kryptys; Pasaulio krypčių nustatymas pagal artimiausioje aplinkoje esančio geografinio objekto padėtį, kompasą).</p> <p>Klasės planas. Vietovės planas, sutartiniai ženklai (kam reikalingas klasės planas? klasės plano/mokyklos teritorijos maketo rengimas ir pristatymas).</p> <p>Lietuvos žemėlapis (didžiausi miestai, upės, ežerai, Baltijos jūra, transporto ir geležinkelio keliai; kokie orientyrai padeda Lietuvos žemėlapyje rasti savo gyvenamąją vietą, gaublyje – savo šalį? menamas žemėlapis).</p> <p>Lietuvos vieta Europoje. Lietuvos kaimynai (Lietuvos geografinė padėtis Europoje; kaimyninių šalių: Latvijos, Lenkijos, Rusijos, Baltarusijos vieta žemėlapyje, sostinės).</p> <p>Žemynai ir vandenynai (žemynų ir vandenynų pavadinimai, jų vieta žemėlapyje ir gaublyje; kaip žymimi / vaizduojami žemynai ir vandenynai žemėlapyje ir gaublyje?).</p> <p>Lietuvoje gyvenančios tautos (Lietuvoje gyvena ne tik lietuviai, bet ir kitų tautų žmonės; skirtingų tautybių žmonių papročiai, tradicijos, religija).</p> <p>Lietuvos gamtos ištekliai ir jų naudojimas (pagrindiniai Lietuvos gamtiniai ištekliai – smėlis, molis, žvyras ir kt. ir jų panaudojimas pramonėje ar pan.; kodėl Žemės išteklius svarbu naudoti atsakingai?).</p>	<p>Orientavimasis pagal gamtos požymius, kompasas (Pasaulio krypčių nustatymas pagal gamtos požymius ir naudojantis kompasu).</p> <p>Pagrindiniai žemėlapių elementai (mastelis, sutartiniai ženklai; gaublys ir jo elementai).</p> <p>Lietuvos geografinė padėtis Europoje (Lietuvos geografinės padėties ypatumai).</p> <p>Sausumos dalių ir vandenynų (jūrų) padėtis žemėlapyje ir gaublyje (Žemės rutulio paviršius (sausuma: žemynai, kalnai, lygumos; vandens telkiniai: vandenynai, jūros, ežerai, upės).</p> <p>Orai ir jų ypatingi reiškiniai (kas lemia orų pokyčius? kaip susidaro pavojingi reiškiniai?)</p> <p>Metų laikų kaita (kaip keičiasi metų laikai skirtingose Žemės vietose?)</p> <p>Rasių, tautų, religijų ir kultūrų įvairovė pasaulyje (skirtinguose kraštuose gyvenančių žmonių (įvairių rasių, tautų, kultūrų, religijų) gyvenimo būdas, papročiai, tradicijos, verslai).</p> <p>Pasirinktos turtingos ir skurdžios šalys (įvairiose šalyse gyvenančių žmonių skirtingas gyvenimo būdas; kaip gyvena žmonės turtingose ir skurdžiose šalyse? kokios priežastys lemia skirtingą pragyvenimo lygį šalyje? (skirtingos gyvenimo sąlygos; politika, ekonomika, gamtiniai ištekliai, švietimas).</p> <p>Lietuvos kaimynės, Europos Sąjunga, valstybių tarpusavio ryšiai (Lietuvos ir kaimyninių šalių (Latvija, Lenkija, Rusija, Baltarusija) geografinės ypatybės, kalba, tradicijos, gyvenimo būdas; Lietuva - Europos Sąjungoje).</p>

Gamtos sąlygų įtaka žmonių gyvenimo būdai ir aplinkai.

(skirtingų gamtos sąlygų įtaka žmonių gyvenimo būdai, laisvalaikio pomėgiams, tradicijoms, papročiams, elgsenai).

Pagrindiniai vandens ir oro taršos šaltiniai* (kas teršia orą ir vandenį? labiausiai vandenį ir orą teršiantys šaltiniai: chemijos

*Tema įgyvendinama gamtamoksliniame ugdyme.

Lietuvos regionų gamtinės ypatybės (Lietuvos regionai – Aukštaitija, Žemaitija, Dzūkija, Suvalkija (Sūduva) ir Mažoji Lietuva ir jų gamtinių ypatybių skirtumai).

Lietuvos ir pasaulio gamtos ir žmonių sukurti kraštovaizdžių pavyzdžiai (kraštovaizdis; ką sukūrė gamta, ką – žmogus? kodėl?).

Gyvenamosios vietos pokyčiai, kraštovaizdžio pasikeitimai, miestų augimas,

gamybos įmonių įsikūrimas (kaip ir kodėl keičiasi aplinka, kurioje gyvename? kraštovaizdis (kalvos, lygumos, dykumos, upės, ežerai, jūros) ir jo pokyčiai; kaip kraštovaizdį keičia žmogaus ūkinė veikla (žemės dirbimas, gyvulininkystė, žemės drėkinimas ar sausinimas)?

Aplinkos taršos šaltiniai ir jų poveikis vandeniui ir orui* (aplinkos taršos poveikis gamtai ir žmogui; kaip tausoti gamtos išteklius? kaip taupyti elektros energiją, šilumą, vandenį? kaip tinkamai rūšiuoti šiukšles? mokslo ir technikos išradimų, padedančių mažinti aplinkos taršą, pavyzdžiai; atsinaujinančių energijos šaltinių (saulės, vandens, vėjo) panaudojimas žmogaus reikmėms).

*Tema įgyvendinama gamtamoksliniame ugdyme.

Teigiama ir neigiama žmogaus ūkinės veiklos įtaka aplinkai (žmogaus ūkinės veiklos, veikiančios aplinką, pavyzdžiai.)

* Pateiktas ekonomikos ir verslumo *Bendrujų programų* rengimo grupės 1–4 kl. mokinių mokymo turinys

** Pateiktas geografijos *Bendrujų programų* rengimo grupės siūlomas 1–4 kl. mokinių mokymo turinys